

Dr. hab. Martin Hinton, Prof. UŁ

Wydział Filologiczny

Uniwersytet Łódzki

05/05/2024

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Dariusza Jakubowskiego pt. „Manipulative questions in internet discourse. The case of a 4chan/8chan conspiracy theorist QAnon”

Opis ogólny

Temat pracy jest szczególnie interesujący we współczesnym społeczeństwie, które zmaga się z manipulacją w Internecie i rozprzestrzenianiem się teorii spiskowych w sieci. Nie ma wątpliwości, że kwestie poruszone i zjawiska omówione w pracy są warte zbadania i stanowią odpowiedni temat na podstawę rozprawy doktorskiej. Autor przeprowadził wyczerpujące badanie dostępnego materiału. Praca składa się z ośmiu rozdziałów, z których pierwsze sześć ma charakter teoretyczny, a dwa ostatnie opisują analizę empiryczną. Praca jest napisana w języku angielskim i zawiera łącznie 250 stron.

Wstęp zawiera opis zjawiska QAnon i jego początków, a także listę rozdziałów i ich treści. Co dziwne, nie zawiera żadnych informacji o celach lub znaczeniu pracy, ani o jej związku z szerszą literaturą na temat manipulacji lub teorii spiskowych. Wstęp poprzedzony jest cytatem Charlesa Maurice'a de Talleyranda, ale jego znaczenie dla omawianego projektu nie jest jasne.

Rozdział pierwszy dotyczy zjawiska manipulacji. Rozpoczyna się od rozróżnienia go od perswazji, a następnie omawia jego związek z retoryką i szeregiem teorii manipulacji, w szczególności teoria Teuna Van Dijka. Rozdział odnosi również manipulację do szerszych zagadnień lingwistyki pod względem kontekstu, ramowania i teorii komunikacji.

Rozdział drugi koncentruje się na Internecie jako medium manipulacji, przyglądając się roli memów i innych wizualnych form manipulacji, a także roli wpływowych osobowości internetowych, takich jak Alex Jones.

Rozdział trzeci dotyczy QAnon, opisując szeroki zakres teorii spiskowych i mitów, które przyczyniły się do jego narracji. Ta długa lista jest kontynuowana przez omówienie tak zwanych „sekt internetowych”.

Czwarty rozdział nadaje pracy wyraźnie interdyscyplinarny charakter, zapewniając obszerną dyskusję na temat intertekstualności zjawiska QAnon. Autor omawia szeroki zakres wpływów literackich i kulturowych, od filmów takich jak „Ojciec chrzestny”, przez „Nowy wspaniały świat” Huxleya, po Biblię.

Rozdział piąty powraca do teorii lingwistycznej, analizując pytania z perspektywy składni, semantyki, pragmatyki i fonetyki, a także przyglądając się pytaniom w kontekście konwersacyjnym. Wszystko to zostało osiągnięte na mniej niż 12 stronach.

Szósty rozdział, który autor uważa za rozszerzenie poprzedniego, omawia traktowanie pytań manipulacyjnych w literaturze. Ponieważ jest to jedyny rozdział bez podsekcji i jest ściśle powiązany z krótkim rozdziałem piątym, rozsądne byłoby połączenie ich w jedną sekcję.

Rozdział siódmy rozpoczyna część empiryczną pracy opisem pytań badawczych, korpusu i metody analizy. Teraz na stronie 147 odkrywamy, jakie są cele rozprawy i dlaczego może być interesujące badanie pytań w tekstach QAnona.

Ostatni rozdział zawiera analizę tych wyników. Pytania znalezione w korpusie są analizowane według typów, takich jak pytania retoryczne i pytania domniemane, a także omawiane są zjawiska językowe, takie jak metafora i polaryzacja. Praca kończy się podsumowaniem, obszerną bibliografią oraz streszczeniami w języku angielskim i polskim.

Forma i struktura

Praca zawiera stronę ze spisem treści. Niestety numeracja na tej stronie nie jest zgodna z numeracją samego dokumentu. Można to uznać za drobiazg, ale może mieć poważne konsekwencje w dyskusji nad pracą. Numery stron podane w tej recenzji odnoszą się do dokumentu, a nie do strony ze spisem treści.

Praca zawiera szereg błędów językowych i sporo niezręcznej składni, z których niektóre można znaleźć poniżej. Dotyczy to w szczególności akapitów otwierających sekcje. Istnieje wiele błędów w użyciu artykułów. Można się tego spodziewać po Polaka piszącym po angielsku, ale można by wprowadzić pewne ulepszenia językowe. Brakuje wielu przecinków, a te pominięcia czasami mają poważny wpływ na znaczenie zdania. Na przykład strona 25: „what is a lie and manipulation for one group may be considered a truth and part of their reality”. Jest to źle ustrukturyzowane składniowo i bez interpunkcji ma mało sensu.

s.9 fortune ?

19 they may as well tell only the truth

20 it is quite widespread that manipulation is always deceptive

25 sometimes calling these elements slightly different

36 In other words, manipulation is not (only) ‘wrong’ because it violates conversational maxims or other norms and rules of conversation, but this may be one dimension of manipulative talk and text. ?

60 Logical ?

76 Prince Andrew Windsor

78 is known as a pseudonym of John Titor

121 argued be

151 co-creating a vision as fake

162 The corpus of QAnon entries discussed earlier have already contained a significant number of questions that have become the hallmark of Q.

166 Both the in-group and the out-group are not defined

179 neither in this scene nor in any other in the whole series does a similar sentence appear just once

Struktura pracy budzi pewne wątpliwości. Rozdziały piąty i szósty, które można by połączyć, lepiej pasowałyby bezpośrednio po rozdziale pierwszym, jako dyskusje na temat teorii lingwistycznej. Rozdziały drugi, trzeci i czwarty dotyczące Internetu, QAnon i jego powiązań kulturowych, lepiej pasowałyby po opisanu tej teorii. Dałoby to bardziej uporządkowaną, trzyczęściową strukturę. Obecna struktura obejmuje pewne przeskakiwanie od tematu do tematu.

Ponadto, jak zauważono powyżej, wstęp jest bardzo niewystarczającym przygotowaniem do reszty pracy. Przedstawia on obszerną historię QAnon, która należy do rozdziału trzeciego, ale nie daje żadnej wskazówki co do celów pracy ani dlaczego zajmuje się ważnym tematem. Jest to zupełnie niezrozumiałe i stanowi poważną wadę pracy.

Ewaluacja - rozdziały teoretyczne

Rozdziały od pierwszego do szóstego stanowią teoretyczną część rozprawy.

Pierwszy rozdział zawiera dużą liczbę podrozdziałów o bardzo różnej długości. Pierwszy z nich obejmuje szereg tematów: błędy logiczne, retorykę, kłamstwa itd. Wszystkie te zagadnienia zostały omówione bardzo pokrótce. Opis trzech kategorii perswazji Arystotelesa jest nieco dziwny: w sekcji Etos mamy opis zasad Cialdiniego, które nie wszystkie dotyczą Etos, podczas gdy sekcja o Patos ma zaledwie kilka linijek. Istnieje wiele twierdzeń na temat języka manipulacji, które nie mają zbyt wiele do poparcia. Podsekcja 1.2 to tylko dwa krótkie akapity zawierające pewne banalne stwierdzenia na temat użycia języka – dlaczego w ogóle jest to osobna sekcja? 1.3 wymienia szereg środków retorycznych zaczerpniętych z podręcznika podstawowego. Wszystkie te tematy mają własną literaturę i nie jest dla mnie jasne, dlaczego ta konkretna książka jest uważana za autorytet. Duża część dyskusji tutaj jest uproszczona i nie odzwierciedla współczesnych badań. 1.4 zawiera bardzo długą listę środków – aż 42 – wspomnianych przez Van Dijka. Jest niewiele komentarzy do tej listy i nie ma dyskusji na temat reakcji naukowców na nią. Sekcje 1.5 do 1.8 opisują różne teorie manipulacji. Lepiej byłoby, gdyby ten opis zawierał również pewną ocenę. Na stronie 46 poinformowano nas, że: „Among the theories, concepts, and approaches in linguistics that capture these two issues, as well as address issues of the socio-cultural context of the message, its medium, and its cognitive element, Critical Discourse Analysis seems the most appropriate”. CDA nie została wcześniej opisana i nie podano żadnego argumentu na rzecz tego wniosku. Ten rozdział zawiera wiele informacji, wiele z nich istotnych, ale istnieją wątpliwości co do zarówno struktury, jak i nadmiernie „opisowego” podejścia. Nie dowiadujemy się wiele o poglądach autora na żaden z tych tematów.

Rozdział drugi opisuje, w jaki sposób manipulacja odnosi się konkretnie do Internetu. Pierwszy akapit tego rozdziału jest słabo napisany i trudny do zrozumienia, co więcej, zawiera szereg niepotwierdzonych twierdzeń. Sekcja 2.1 zawiera dokładny opis wielu zjawisk

manipulacyjnych występujących w Internecie. Kończy się dyskusją na temat ich wykorzystania przez QAnon, co jest nieco dziwne, ponieważ nie dotarliśmy do rozdziału o QAnon. Wiele z tego lepiej pasowałyby do sekcji dyskusyjnej po części empirycznej rozprawy. 2.2 omawia internetowe memy i byłyby znacznie lepsze, gdyby podano kilka przykładów. 2.3 zawiera krótką, jednostronicową dyskusję na temat Alexa Jonesa. Ponownie, nie jest jasne, dlaczego powinno to być przedstawione jako oddzielna podsekcja w rozdziale, w którym inne sekcje dotyczą szerszych tematów. Zarówno 2.3, jak i 2.4 lepiej pasowałyby do tematów rozdziału 3.

Rozdział trzeci dotyczy QAnon i powiązanych zjawisk w Internecie. Jest to znacznie mocniejszy rozdział zawierający kompleksowy i dobrze zbadany zbiór wpływów, które mogły przyczynić się do zjawiska QAnon. Istnieje pewna niespójność w sposobie, w jaki niektóre podsekcje zawierają dość obszerne dowody na związek z tekstami QAnon, podczas gdy inne nie mają takiego poparcia.

Rozdział czwarty przygląda się wpływom kulturowym znalezionym w QAnon. Chociaż lista jest interesująca i wyczerpująca, niektóre z pozycji wydają się być przywoływane tylko raz w korpusie QAnon, co sprawia, że ich znaczenie jest wątpliwe. Tytuły serii filmów zaczynające się od „Ojca chrzestnego” są niepoprawne, co jest rozczarowujące, biorąc pod uwagę, jak łatwo byłoby sprawdzić ten szczegół. Sekcja 4.9 zawiera długie fragmenty powieści „Las Vegas Parano” – ich znaczenie dla QAnon lub cokolwiek innego w tej rozprawie nie jest jasne. Chociaż rozdział ten stanowi dogłębne badanie odniesień QAnon, jego znaczenie dla tematu pytań manipulacyjnych jest dość wątpliwe.

W rozdziale piątym wracamy do teorii lingwistyki, przyglądając się teoriom pytań. Rozdział 5.2 omawia logikę pytań i wspomina o „erotetyce”, ale zatrzymuje się na odniesieniach sprzed ponad czterdziestu lat. Prace nad logiką pytań prowadzone w Poznaniu w ostatnich latach przez Wiśniewskiego, Łupkowskiego i Urbańskiego, między innymi, z pewnością powinny zostać wspomniane gdzieś w tej rozprawie. Rozdział 5.5 omawia fonetyczne/fonologiczne aspekty pytań, ale ponieważ ta rozprawa zajmuje się wyłącznie tekstem pisanym, nie jestem pewien, dlaczego jest to uwzględnione. Niestety, rozdział ten nie jest odpowiednim przeglądem tej ważnej części pracy. Nie ma prawie żadnych odniesień do prac opublikowanych w ciągu ostatnich 20 lat. Nie wymieniono ważnych autorów, takich jak Conelia Ilie i John Heritage, a w ostatnich latach opublikowano wiele indywidualnych prac badawczych w tej dziedzinie, które również są całkowicie ignorowane.

Rozdział szósty powinien być częścią rozdziału piątego. Rozdział zawiera opisy szeregu sposobów, w jakie pytania mogą być wykorzystywane do manipulacji. Jest to w większości wystarczające, ale dyskusja na temat zjawiska znanego jako „begging the question” jest dość dziwna. Powiązanie z tematem pytań manipulacyjnych jest w najlepszym razie słabe, ponieważ słowo „question” tutaj nie odnosi się do „question” w rozumieniu tej rozprawy. Sugestia, że Toulmin nie uważał tego za błąd logiczny, jest bardzo zaskakująca. Niestety, w tym momencie nie podano żadnego odniesienia do strony: zwroty „circular reasoning” i „begging the question” nie pojawiają się nigdzie w „Uses of Argument” Toulmina, więc trudno zrozumieć, co autor próbuje powiedzieć. Ponadto sugestia, że „Why does the government always fail to protect the environment?” (s. 144) jest przykładem takiego rozumowania, pokazuje, że autor bardzo źle rozumiał, co tak naprawdę oznacza rozumowanie kołowe. Ten przykład jest wyraźnie „loaded question”, co jest czymś zupełnie innym. Jest wiele prac na temat „loaded questions” i ogólniej

na temat domniemań, które nie są tutaj brane pod uwagę. Generalnie, dyskusja na temat nowszych prac byłaby ulepszeniem.

Ta część pracy jest znacznie bardziej skupiona na tematach QAnon i kultury internetowej niż na teorii lingwistycznej, co może odzwierciedlać zainteresowania autora, ale jest nieco niepokojące.

Ocena – rozdziały praktyczne

Rozdziały siódmy i ósmy opisują metody analizy i pokazują jej wyniki. Rozdział siódmy zaczyna się od przeglądu wcześniejszych badań nad dyskursem Q. Jest to dobrze zrobione, chociaż składnia czasami staje się nieco trudna. Na końcu następują pytania badawcze i pewne wyjaśnienie celu badania. Bardzo niefortunne jest to, że autor nie przedstawił pytań badawczych prawidłowo jako oddzielnych, ponumerowanych sekcji, ale zamiast tego zdecydował się połączyć je w jeden, nieco niezręczny akapit. To kolejny zły wybór w prezentacji badania. Można ustalić, jakie są właściwie pytania badawcze, ale nie jest to łatwe.

Rozdział przechodzi do opisu korpusu i metody badania. Powiedziano nam, że podjęto decyzję, czy każdy element „was a manipulative question” (s. 149), ale nie powiedziano nam, jak podjęto tę decyzję. Powiedziano nam, że w sumie jest 3135 pytań, ale nie powiedziano nam, ile z nich uznano za manipulacyjne (s. 150). Podsekcja metod, 7.3, sugeruje, że badano tylko „manipulative questions”. Dlaczego nie powiedziano nam, jak duży jest ten korpus? Pominięcie tej informacji jest bardzo dziwne. Opis CDA stanowi uzasadnienie dla obszernego opisu otoczenia kulturowego QAnon, dziwne jest tylko to, że tak długo czekaliśmy na taki opis. Sekcja 7.4 i jej liczne podsekcje dostarczają interesujących dalszych informacji o Internecie, ale dlaczego umieszczono je tutaj wraz z metodologią badań? Wyraźnie odnoszą się do tematów omówionych wcześniej w rozdziałach od drugiego do czwartego.

Rozdział ósmy zawiera analizę pytań w korpusie. Jest ona generalnie dokładna i podejmuje pewne próby odniesienia się do sekcji teoretycznych w celu uzyskania wsparcia. Pokazuje również dobrą znajomość amerykańskiej sceny politycznej i sposobu, w jaki QAnon wykorzystuje jej elementy do budowania narracji. Jednak odniesienie do argumentów „slippery slope” na stronie 178 służy jedynie ponownemu zilustrowaniu braku znajomości literatury na temat argumentacji przez autora. Ponadto poniższy fragment jest oznaczony jako przykład „begging the question” (str. 183): „Does the CIA have operators inside the MSM? What happens if exposed?”. Nie jest to przypadek „begging the question” ani „circular reasoning” – rozumowanie, jeśli w ogóle istnieje, nie krąży w kółko. Aby był to przypadek błędnego koła, musiałoby to wyglądać mniej więcej tak: „Czy CIA ma operatorów w MSM? Tak, ma, ponieważ niektórzy dziennikarze CNN pracują dla CIA”. W takim przypadku przesłanka oznaczałaby to samo, co wniosek. Zadanie drugiego pytania, które zakłada odpowiedź na pierwsze, nie ma nic wspólnego z błędnym kołem. Ostateczna analiza pytań jest, co dziwne, dołączona do końca sekcji poświęconej metaforom, zamiast być podaną w osobnej podsekcji. Ten fragment wspomina pierwsze pytanie badawcze, nie powtarzając, czym ono było, i zawiera linijkę: „The above analysis provides answers to the research questions”. Odpowiedzi na inne pytania nigdy nie odkrywamy i nie są one powtarzane, aby przypomnieć nam, jakie mogłyby być. Jest to dość oszałamiające i sugeruje, że autor nie ma żadnego doświadczenia w pisaniu prac naukowych, a na pewno nie w opisywaniu prac badawczych. Praca byłaby znacznie lepsza, gdyby jasno określono stopień, w jakim osiągnęła swoje cele i co faktycznie odkryła na temat stosowania pytań manipulacyjnych.

Podsumowanie

Praca ta dotyczy ważnego tematu i jest prowadzona przy użyciu odpowiedniej metodologii. Przegląd literatury jest, z pewnymi wyjątkami, odpowiedni. Tekst jest na akceptowalnym poziomie, chociaż często zawiera niezręczne konstrukcje. Jednak jako dzieło naukowe, ta teza jest bliska katastrofalnej konstrukcji. Nie ma odpowiedniego wprowadzenia ani zakończenia i brakuje jej wielu rzeczy, których można by się spodziewać po opisie badania eksperymentalnego. Utrudnia to przedstawienie ogólnej oceny.

Jednak na podstawie tego, że treść badania ma większe znaczenie niż jego prezentacja, dochodzę do wniosku, że rozprawa zatytułowana „Pytania manipulacyjne w dyskursie internetowym. Przypadek zwolennika teorii spiskowych QAnon na 4chan/8chan” autorstwa mgr Dariusza Jakubowskiego spełnia wymogi rozprawy doktorskiej i pozwala kandydatowi kontynuować do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Marko V. A.